

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

кафедра цивільно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС

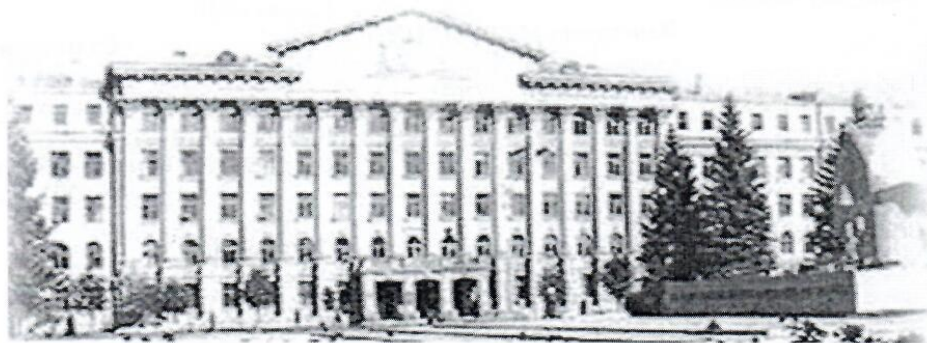
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

22.12.2023

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО**

Статус дисципліни — обов'язкова
Рівень вищої освіти — перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти — бакалавр
Галузь знань: 08 Право
Спеціальність: 081 Право
Освітня програма: Право
Форми здобуття вищої освіти — денна/заочна
Мова викладання — українська
Форма підсумкового контролю — залік

Київ - 2023 рік

РОЗРОБНИКИ:

Валентина МИРОНЕНКО – завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Наталія ПОЛІШКО – доцент кафедри, доктор філософії

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін
Протокол від 16.03.2023 року, № 16.

Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
полковник поліції

Валентина МИРОНЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 22.03.2023 року, № 7.

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЕВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20 23/20 24 н.р. без змін; зі змінами (Додаток 1).
(потрібно підкреслити)

протокол засідання кафедри
від 21.12 2023 № 8

протокол науково-методичної ради
від 22.03 2023 № 15

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 20 ___/20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібно підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ___ 202_ № ___

протокол науково-методичної ради
від ___ 202_ № ___

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 20 ___/20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібно підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ___ 202_ № ___

протокол науково-методичної ради
від ___ 202_ № ___

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЕВ

Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є науково-теоретичні положення еколого-правового спрямування, норми Конституції України, міжнародних договорів, належним чином імплементованих Україною, чинного національного законодавства, які регулюють суспільні екологічні відносини у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Екологічне право» є опанування здобувачами вищої освіти необхідних теоретичних положень, засвоєння сутності та змісту еколого-правових відносин, змісту норм екологічного законодавства, правильне їх тлумачення та застосовування при вирішенні конкретних справ та ситуацій, розвиток у здобувачів вищої освіти еколого-правового світогляду та мислення. Здобувачі вищої освіти також мають оволодіти навичками самостійної роботи з нормативно-правовими актами та еколого-правовою літературою.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Екологічне право» є розвиток у здобувачів вищої освіти еколого-правового світогляду, спеціального еколого-правового мислення, закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань у їх майбутній практичній діяльності щодо захисту екологічних прав людини, забезпечення правопорядку у процесі реалізації екологічної політики держави.

Пререквізити:

юридична деонтологія; теорія держави і права, конституційне право; історія держави і права; основи римського цивільного права; цивільне право; соціологія права; політологія;

Постреквізити:

житлове право; земельне право; трудове право, цивільний процес; сімейне право; кримінальне право; кримінальний процес; право соціального забезпечення; господарське право; міжнародне приватне право

Компетентності відповідно до першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр зі спеціальності 081 «Право»

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.
Загальні компетентності	<p>ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p>
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<p>СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.</p> <p>СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.</p> <p>СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.</p>

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр зі спеціальності 081 «Право» повинні продемонструвати такі результати навчання:

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні інститути, теоретичні положення та сучасні проблеми науки;
- чинне екологічне законодавство;
- основні принципи і завдання екологічного права;
- законодавчі засади раціонального природокористування;
- організаційно-правові заходи охорони об'єктів природи;
- види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства;
- систему і положення національного та міжнародного законодавства в сфері охорони навколишнього природного середовища;

вміти:

- правильно тлумачити та застосовувати еколого-правові норми;
- використовувати знання для вирішення практичних завдань;
- здійснювати юридичний аналіз обставин для кваліфікації екологічних відносин;
- правильно застосовувати роз'яснення судових та інших органів у процесі застосування норм екологічного права;
- аргументувати власну точку зору та прийняття рішення за конкретним завданням;
- застосовувати одержані теоретичні знання щодо правового регулювання відносин в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки на практиці;
- самостійно вирішувати практичні завдання, використовуючи положення відповідних нормативно-правових актів;
- правильно визначати предмет та об'єкт еколого-правового конфлікту, обсяг прав та обов'язків суб'єктів екологічних відносин, визначати правовий механізм їх реалізації в конкретних ситуаціях.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання (д/б та ксф)	заочна форма навчання (д/б та ксф)
	Рік підготовки	
	II	III
Кількість кредитів ECTS – 3	Семестр	
	4	5
	Лекції	
	2 год.	4 год.
	Семінарські	
	14 год.	6 год.
Загальна кількість годин – 90	Практичні	
	14 год.	-
	Самостійна робота	
	60 год.	80 год.
	Вид контролю	
	залік	

3. Тематичний план (державне замовлення, за кошти фізичних або юридичних осіб)

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	сем.	п	с. р.		л	сем.	п	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Загальна характеристика екологічного права України	9	2	2		5	14	2	2		10
Тема 2. Правова охорона земель в Україні	14		2	2	10	14	2	2		10
Тема 3. Правова охорона вод в Україні	11		2	2	7	10				10
Тема 4. Правова охорона лісів України	11		2	2	7	10				10
Тема 5. Правова охорона тваринного світу в Україні	14		2	2	10	12		2		10
Тема 6. Правова охорона атмосферного повітря в Україні	9			2	7	10				10
Тема 7. Правова охорона надр в Україні.	11		2	2	7	10				10
Тема 8. Правова охорона природно-заповідного фонду в Україні	11		2	2	7	10				10
	Залік					Залік				
Усього годин	90	2	14	14	60	90	4	6		80

4. Плани семінарських та практичних занять

*Форма здобуття вищої освіти – денна/заочна
Фінансування – державне замовлення/за кошти фізичних або юридичних осіб*

4.1. Плани семінарських занять

Тема 1. Загальна характеристика екологічного права України

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та предмет екологічного права України.
2. Метод правового регулювання екологічного права.
3. Принципи екологічного права України.
4. Система та джерела екологічного права України.
5. Види об'єктів, що охороняються екологічним правом.
6. Екологічні права та обов'язки громадян у системі об'єктів екологічного права.

Тема 2. Правова охорона земель в Україні

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Земля як об'єкт правової охорони.
2. Склад (категорії) земель України.
3. Види прав на землю в Україні.
4. Право власності на землю.
5. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
1. Право користування земельною ділянкою. Види.
2. Права та обов'язки землекористувачів.
3. Плата за землю.
4. Організаційно-правові заходи охорони земель.
5. Відповідальність за порушення земельного законодавства.

Тема 3. Правова охорона вод в Україні

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття і склад водно фонду України.
2. Водні об'єкти загальнодержавного значення.
3. Водні об'єкти місцевого значення.
4. Водокористування та його види.
5. Основні права та обов'язки водокористувачів.
6. Організаційно-правові заходи охорони вод.
7. Відповідальність за порушення водного законодавства.

Тема 4. Правова охорона лісів України

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Ліс як об'єкт правового регулювання, використання та охорони.
2. Основні категорії лісів.
3. Право власності на ліси та право користування лісами в Україні.
4. Використання лісових ресурсів та його види.
5. Правова охорона лісів.
6. Відповідальність за порушення лісового законодавства.

Тема 5. Правова охорона тваринного світу в Україні

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Тваринний світ як об'єкт правової охорони і використання.
2. Види використання об'єктів тваринного світу.
3. Права та обов'язки користувачів об'єктами тваринного світу.
4. Право на полювання: документи, способи.
5. Правова охорона тваринного світу. Червона книга України.
6. Відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ.

Тема 7. Правова охорона надр в Україні

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Надра як об'єкт правового використання та охорони.
2. Право користування надрами та його види
3. Підстави та порядок виникнення і припинення права користування надрами.
4. Правова охорона надр.
5. Відповідальність за порушення законодавства про охорону та використання надр.

Тема 8. Правова охорона природно-заповідного фонду в Україні

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Природно-заповідний фонд як об'єкт правової охорони.
2. Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
3. Види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
4. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
5. Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

4.2. Завдання для практичних занять

Загальні методичні поради:

Здобувачам вищої освіти в робочих зошитах пропонується розглянути та вирішити практичні ситуації та виконати завдання. Оформлення повинно містити розгорнуту обґрунтовану відповідь з обов'язковим посиланням на нормативно-правові джерела.

Перевіряється викладачем під час проведення практичних занять.

Тема 2. Правова охорона земель в Україні

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Група громадян, розмістилась на відпочинок в приміському лісі, зрубали декілька дерев для багаття, насмітили, порозкидали пусті пляшки, консервні банки, на шляху розрушили мурашник.

Які порушення лісового законодавства є в діях названих осіб?

Поясніть види і порядок відповідальності за здійснені правопорушення.

Задача 2.

Громадянин Мішин Л. звернувся зі скаргою до прокуратури на державне управління екологічної безпеки області, яке, на його думку винне у перекрученні екологічної інформації. Зокрема дані його екологічного бюлетня, що були опубліковані три місяці тому в місцевій пресі, характеризують екологічну обстановку міста як цілком сприятливу для проживання.

Однак. Стало відомо з повідомлень місцевого радіо, тільки завод хімічних реактивів через застаріле обладнання щоденно викидає в навколишнє природне середовище близько 15 видів шкідливих речовин і сполук, які перевищують гранично допустимі концентрації в 20-40 раз: окислів азоту – в 45 раз, міді – 38, олова – 29, свинцю – в 36 раз. Аналогічні факти наводились і у виступі головного санітарного лікаря міста на сесії міської Ради. Крім того, у його виступі вказувалось на різке збільшення захворюваності населення в наслідок погіршення екологічної обстановки в місті.

Визначити коло суспільних правовідносин, що склалися. Чи є порушення екологічних прав у даному казусі? Вирішити справу по суті висунутих вимог.

Задача 3.

До державного управління екологічної безпеки області звернулися з колективною скаргою жителі селища Вільшанки про припинення діяльності місцевого спиртового заводу, який систематично скидає відходи виробництва на поля фільтрації без спеціального очисного обладнання.

Працівники державного управління екологічної безпеки області у своїй відмові вказали, що застосування зазначених санкцій на належить до їх повноважень. За постановою керівництва держуправління на директора заводу та головного технолога накладено адміністративні штрафи розміром до семидесяти неоподаткованих мінімумів заробітної плати громадян.

Крім того, громадяни мають право особисто звернутися до суду про відшкодування збитків, заподіяних їх здоров'ю та життю порушенням вимог екологічної безпеки.

Вважаючи таку відповідь формальною мешканці селища звернулися до прокурора району за захистом їх права на екологічну безпеку.

Визначити коло суспільних правовідносин. Чи є діяльність спиртзаводу екологічно небезпечною? Вирішити справу.

Задача 4.

Під час перевірки додержання екологічного законодавства працівники державного управління екологічної безпеки області встановили факт самовільного видобування корисних копалин місцевого значення ТОВ "Еколіт".

Працівники правління товариства пояснили, що в їх діяльності немає порушень екологічного законодавства. Здійснюють свою діяльність згідно зі статутом, що дозволяє їм видобувати загальнопоширені корисні копалини (пісок, каолін тощо) для виготовлення паст для чищення побутових виробів та виробництва деяких будівельних матеріалів.

Земельну ділянку використовують на підставі договору оренди, укладеного з районною державною адміністрацією для зайняття підприємницькою діяльністю. У межах цих земель використовують вказані корисні копалини, що дозволяється земельним та гірничим законодавством у порядку загального природокористування.

Старший державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища, вважаючи, що таке використання природних ресурсів є незаконним, виніс постанову про накладення адміністративного штрафу на правління товариства та про зупинення його діяльності до отримання спеціального дозволу на видобування корисних копалин.

Вказані дії старшого інспектора правлінням оскаржено до районного суду.

Визначити коло суспільних правовідносин. Чи підлягає скарга задоволенню? Вирішити справу.

Задача 5.

У зв'язку з наданням земельної ділянки для організації колективного садівничого товариства "Мрія" його правління звернулося до районної адміністрації, яка приймала вказане рішення, з клопотанням виділити земельну ділянку для облаштування тимчасової зупинки електропоїзда місцевого сполучення. Це клопотання було задоволено, і правління уклало угоду з місцевими будівельниками для зведення даної зупинки.

Начальник відділення залізниці, дізнавшись про початок роботи, заборонив своїм наказом використовувати смуги відводу залізниці для вказаної мети, вважаючи, що в межах земель залізниці будь-які роботи та використання

земель має здійснюватися виключно за розпорядженням органів залізничного транспорту.

Райадміністрація оскаржила вказаний наказ до прокурора району, вважаючи його незаконним.

Визначити коло суспільних правовідносин. Висвітлити особливості правового режиму спірної земельної ділянки. Вирішити справу.

Задача 6.

Фермер Коваленко самовільно зайняв сусідню із своїм фермерським господарством ділянку поля площею 0,20 га, що належала агрофірмі “Волна”, і побудував там складське приміщення. За два роки, протягом яких Коваленко фактично користувався земельною ділянкою, фірма зазнала збитків в розмірі 5000 грн. Дирекція агрофірми “Волна” звернулася з позовом до суду щодо повернення цієї ділянки землі та відшкодування збитків.

Яким чином земельним законодавством регулюються земельні відносини між фірмою і Коваленко? Визначте правову природу земельних правовідносин, що виникли між ними? У чому полягає правопорушення, вчинене Коваленко? Яка відповідальність передбачається законом за вчинене правопорушення? Яким чином визначається розмір збитків, що зазнала агрофірма “Волна”? Які документи слід додати до позовної заяви? Яким повинно бути рішення суду?

Тема 3. Правова охорона вод в Україні

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Громадяни Маслюк і Пащук звернулися з клопотанням до міської Ради про надання їм у користування рибогосподарської водойми (ставка) для здійснення рибництва.

Міська Рада відмовила їм у задоволенні клопотання, вважаючи, що вирішення цього питання належить не до її повноважень, а до відповідних органів рибоохорони.

Вказані матеріали ці громадяни передали до басейнових органів рибоохорони, але й вони відмовили у задоволенні клопотання, зазначивши, що для вказаної форми діяльності рибогосподарські водойми ними не надаються. Вони уповноважені лише на видачу дозволу для спеціального використання водяних живих організмів.

Отримавши відповідні дозволи, громадяни Маслюк і Пащук розпочали здійснювати промислове рибальство, що стало підставою для скасування органами рибоохорони виданих дозволів та накладення на них адміністративних штрафів у розмірі 450 гривень.

Зазначені дії органів рибоохорони ці громадяни оскаржили до міського суду.

Визначити коло суспільних відносин, дати характеристику виду спеціального використання водяних живих ресурсів. Вирішити справу.

Задача 2.

Житель міста Гоголів Кудельський Р. на належній йому ділянці розпочав будівництво колодязя, маючи на меті використовувати підземні води для побутових і господарських потреб за допомогою спеціального технічного приладу (відцентрового насоса).

Під час проведення вказаних робіт його відвідав інспектор територіальної інспекції гірничого нагляду, який, перевіривши умови та характер проведення робіт, виніс постанову про їх припинення та наклав на Кудельського адміністративний штраф у розмірі 500 гривень, зазначивши, що останній порушив вимоги чинного законодавства.

Кудельський Р. оскаржив цю постанову до суду з вимогою усунення перешкод у користуванні природними ресурсами та стягнення збитків, заподіяних йому незаконним рішенням.

Окреслити коло суспільних правовідносин. Дати характеристику правовідносинам, що склалися. Вирішити справу.

Задача 3.

Керівники кооперативу “Олімп” розпорядилися вивезти на берег річки сміття і інші відходи зібрані під час прибирання території кооперативу.

Весною, під час повені, це сміття попало в річку, що привело до її забруднення та загибелі риби.

Чи можливо керівників кооперативу притягти до відповідальності? Яку відповідальність несуть особи, винні в порушенні законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу?

Тема 4. Правова охорона лісів України

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Товариству «Карпати» за рішенням адміністрації міста у приватну власність була надана земельна ділянка лісогосподарського призначення площею 7 га для будівництва ферми по відгодівлі худоби. Отримавши земельну ділянку, товариство змінило свої наміри і почало будівництво промислового цеху. Державний інспектор з контролю за використанням і охороною земель, зафіксував порушення земельного законодавства та передав матеріали перевірки до прокуратури.

Визначте правомірність дій товариства. Чи законне рішення адміністрації?

Задача 2.

Коваленко і Петренко, почувши від своїх друзів про лісову ділянку, де можна назбирати багато грибів і ягід, вирішили піти в ліс по гриби та ягоди.

Чи потрібно їм перед збиранням цих грибів і ягід поцікавитись чий це ліс на праві власності? Чи є різниця в тому, в лісі якої форми власності вони будуть збирати гриби та ягоди?

Задача 3.

Марченко на весняно-літній період вирішив розмістити свою пасіку в одному з лісів поблизу села, в якому він проживає. Чи потрібно Марченку отримати від когось дозвіл на це? Чи буде стягуватись плата за розміщення пасіки в лісі?

Задача 4.

Вітрихін, маючи у своїй власності ліс, помітив, що на багатьох деревах з'явилася гусінь, яка дуже швидко поширюється і об'їдає листя з дерев.

Чи повинен Вітрихін здійснювати якісь заходи?

Задача 5.

Компанія з 5-ти осіб в літній період вирішила піти до лісу на відпочинок, щоб пожарити шашлики та покупатися в річці, яка була поряд. Але при вході в ліс, вони побачили табличку, на якій було повідомлено, що у зв'язку з пожежною небезпекою прохід до лісу і відпочинок там – заборонений. Компанія, знаючи, що це ліс державної форми власності, вирішили, що така заборона є незаконною.

Поясніть, чи може бути встановлено заборону на відвідування лісу на якийсь період?

Тема 5. Правова охорона тваринного світу в Україні

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Кравцов та Мухін з метою проведення експерименту вирішили зайнятися розведенням нових порід тварин, шляхом схрещування лисиці і вовка. Для цього вони викопали у лісі декілька кількох метрових ям з метою попадання у них цих звірів. Через кілька днів вони ходили і збирали їх, а потім утримуючи у себе на подвір'ї схрещували їх. Про це довідалась сусідка, яка жила поруч і побачила те, що робили її сусіди. Вона звернулася до сільської ради народних депутатів з повідомленням про знущання над тваринами.

Чи правомірні дії Кравцова і Мухіна?

Задача 2.

Іванов, працюючи в науково-дослідній лабораторії, проводить тестування на тваринах нових препаратів, а також здійснює хірургічне втручання для проведення наукових досліджень. Внук Іванова, який навчається в 7-му класі, почувши, де працює і що робить його дідусь, захотів побачити все це на власні очі і попросив дідуся показати йому, як він проводить різні дослідження на тваринах. Іванов не заперечував і запросив внука до себе в лабораторію. Внук за компанію привів з собою ще кілька своїх однокласників. Після побачених дослідів над тваринами кожен з хлопців вдома розповів про

свої враження. Батько одного з хлопців вирішив, що Іванов порушив ЗУ «Про захист тварин від жорстокого поводження».

Роз'ясніть чи допустив якісь порушення Іванов і чи повинен він нести якусь відповідальність.

Задача 3.

Сім'я Шевчуків проживає у приватному будинку в сільській місцевості та має у власності собаку породи «Бультер'єр». Бажаючи трохи дати можливість побігати без намордника і повідка, вони відв'язали її в себе на подвір'ї. Але через деякий один з членів сім'ї Шевчуків виходив на вулиця зі свого подвір'я і собака встигла проскочити теж на вулицю повз нього. В цей час по вулиці йшов сусід і собака, побачивши його накинулася на нього та покусала.

Які дії в такому випадку мають вчинити власники собаки? Чи буде їх притягнуто до якоїсь відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 4.

Поліція охорони при несенні служби на лісовій дорозі зустріла гр-на Макаренка, в руках якого були капкани та з собакою мисливської породи,. Вбачаючи, що Макаренко йшов на полювання в місці, де це заборонено, вони вирішили його затримати. Але Макаренко сказав, що він не на полювання йде, а просто гуляв лісом зі своєю собакою, а капкани знайшов під одним деревом і просто вирішив взяти собі.

Чи вчинив на вашу думку якийсь порушення Макаренко? Чи може його бути притягнуто до якогось виду відповідальності? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 5.

Компанія мисливців вирішили піти на полювання. Але по дорозі до них захотів приєднатися брат одного з мисливців (Овчаренко), який теж був мисливцем, але зараз не мав при собі своєї мисливської зброї.

Чи має право попросити Овчаренко у когось з цих товаришів їх мисливську зброю, щоб вполювати якусь тварину? Чи мають право вони надати Овчаренку скористатися їх мисливською зброєю? Поясніть ситуацію з посиланням на чинне законодавство.

Тема 6. Правова охорона атмосферного повітря в Україні

Навчальний час – 2 год.

Практичне завдання 1. Складіть таблицю «Система правових заходів щодо охорони атмосферного повітря» за такими значеннями:

1. види заходів охорони атмосферного повітря
2. органи охорони атмосферного повітря
3. повноваження органів охорони атмосферного повітря
4. національні програми в сфері охорони атмосферного повітря
5. міжнародні програми в сфері охорони атмосферного повітря

6. сучасні проблеми в сфері охорони атмосферного повітря
 7. ймовірні шляхи подолання проблем в сфері охорони атмосферного повітря

Практичне завдання 2. Проаналізуйте види і зміст юридичної відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря. Виділіть прогалини в законодавстві.

Тема 7. Правова охорона надр в Україні

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Державний дитячий спеціалізований санаторно-курортний заклад «Життєдай» знає, що відповідно до чинного законодавства, розмір плати за надання спеціальних дозволів на користування надрами визначається за результатами аукціону, а у разі надання дозволу без проведення аукціону справляється збір, який розраховується виходячи з початкової ціни продажу такого дозволу на аукціоні.

Поясніть як буде здійснюватися збір за видачу спеціального дозволу цьому закладу за здійснення видобутку мінеральних вод у частині, що використовується для лікування на їх території?

Задача 2.

Лук'яненко в період часу з 5 липня 2010 року по 4 грудня 2010 року на території м. Шахтарська Донецької області не маючи ніяких спеціальних дозволів на використання надр, з допомогою лебідки, кустарного виробництва, компресорною установки, ванни, відбійного молотка та ресивера, організував роботу та видобував корисні копалини вугілля, яке є корисними копалинами загальнодержавного значення. За час видобутку добув 15 тон. 12 кг. вугілля. Державне підприємство «Дирекція з реструктуризації шахтного фонду» довідался про це і вирішила звернутися

- 1) Чи допустив якісь порушення Лук'яненко?
- 2) До якого виду відповідальності його може бути притягнуто?
- 3) Назвіть статті нормативних актів, за якими його може бути притягнуто до відповідальності.

Задача 3.

Горькін 31 грудня 2020 року о 23 год. 40 хв., сподіваючись, що ніхто не довідається про це, завантажив свій автомобіль ЗІЛ в руслі річки Дністер гравійно-піщаною сумішшю об'ємом 3 куб.м. і повіз додому.

Але біля річки були Євтушенко і Паратова, які все це побачили і, подумавши, що вчиняється правопорушення, викликали поліцію і повідомили номерний знак автомобіля ЗІЛ, який належить Горькіну. Місце знаходження Горькіна було встановлено і вилучено в нього 2 куб.м. гравійно-піщаної суміші. Іншу частину він встиг продати незнайомим його людям.

Чи повинен Горькін бути притягнутий до якогось виду відповідальності в такому випадку? До якого саме виду відповідальності його може бути притягнуто? Зробіть посилання на відповідні статті чинного законодавства.

Тема 8. Правова охорона природно-заповідного фонду в Україні

Навчальний час – 2 год.

Задача 1.

Регіональний ландшафтний парк "Тилігульський" звернувся з позовом до суду, посилаючись на те, що 21 лютого 2019 року під час рейду на території РЛП «Тилігульський» було виявлено, що гр-н Цибульський за допомогою комбайну незаконно займався заготівлею очерету, внаслідок чого був скошений очерет, загальною площею 0,5 га, не маючи відповідного дозволу. РЛП «Тилігульський» вважає, що такими діями Цибульський заподіяв державі майнову шкоду у розмірі 6850 грн. і повинен їх відшкодувати (цивільна відповідальність), а також має бути притягнутий і до адміністративної відповідальності.

Чи допустив Цибульський якісь порушення, скошуючи очерет в РЛП? Чи має бути притягнутий Цибульський до якогось виду відповідальності? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 2.

11.03.2019 р., об 12.40 год. у заповідній зоні Углянського природоохоронного науково-дослідного відділення Карпатського біосферного заповідника, виявлено Забарова, який знаходився без дозволу на території заповідника.

Представники заповідника вбачають, що Забаров здійснив порушення Закону України "Про природно-заповідний фонд України", яке стосується діяльності біосферних заповідників та має бути притягнутий до одного з видів відповідальності, які передбачені в статті 64 даного закону.

Чи були допущені порушення закону Забаровим? Якщо порушень закону в діях Забарова не було, то обґрунтуйте свою відповідь. А якщо були порушення, то дайте посилання на відповідні статті чинного законодавства, яке це порушення регламентує.

Задача 3.

На гр-ку Нормазову (жительку Хмельницької області, с.Глинники, працюючу сільським головою Ганопільської ОТГ) державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища в хмельницькій області було складено адмінпротокол про те, що Нормазова порушила вимоги ст.ст. 60, 64 Закону України "Про природнозаповідний фонд України" і вчинила адмінправопорушення, передбачене ч. 1 ст. 91 КУпАП, оскільки 10 жовтня 2020 о 13 год. 58 хв. на території Ганопільської ОТГ в парку -пам'ятнику садово-паркового мистецтва "Ганнопільський" площею 23,0 га загальнодержавного значення, який відноситься до природнозаповідного фонду

України, було виявлено відсутність охоронних знаків, чим підтверджується не забезпечення належної охорони зони відповідного об'єкта.

Нормазова себе винною не визнала і пояснила, що охоронні знаки виготовлені, але не встановлені у визначених місцях місцевого парку "Ганнопільський" у зв'язку з їх пошкодженням місцевими жителями.

Дайте роз'яснення чи правовірно було складено адмінпротокол на сільського голову Нормазову. Чи є склад правопорушення в діях Нормазової?

Задача 4.

Коваленко 20.07.2020 року на озері в районі с.Корсунка, яке має особливу екологічну цінність і належить до природно-заповідного фонду України, ловив рибу промисловим знаряддям лову - сіткою з мисини, з дюралевого човна, без дозволу на промисел. Його було затримано під час лову. Вилучена сітка та водні біоресурси.

Поясніть які саме порушення якого нормативного акту допустив Коваленко. До якого виду відповідальності якого можуть притягнути? Дайте посилання на відповідну статтю.

5. Завдання для самостійної роботи

Орієнтовні тестові завдання для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу

Загальні методичні поради:

Тестові завдання виконуються шляхом надання лише однієї правильної відповіді на запропоноване питання. Декілька правильних відповідей на питання не допускається.

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» було прийнято?

- a) 25.06.1991 р.;
- b) 25.06. 2005 р.;
- c) 25.06.2003 р.

2. Екологічне право – це галузь права, яка регулює:

- a) екологічні відносини;
- b) земельні відносини;
- c) гірничі відносини

3. Предметом екологічного права є суспільні відносини, що складаються з приводу:

- a) припинення права власності на природні ресурси;
- b) використання природи;
- c) використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища

- 4. Суб'єктами екологічних відносин є:**
- a) Український народ;
 - b) держава Україна;
 - c) Український народ, фізичні та юридичні особи, держава, органи місцевого самоврядування
- 5. Згідно Конституції України природні ресурси України є власністю?**
- a) Українського народу;
 - b) держави Україна;
 - c) фізичних та юридичних осіб, держави, органів місцевого самоврядування
- 6. Диференційні, інтеграційні та комплексні – це види:**
- a) принципів екологічного права;
 - b) джерел екологічного права;
 - c) об'єктів екологічних правовідносин
- 7. Принципами екологічного права є:**
- a) способи, засоби та прийоми впливу на поведінку учасників екологічних відносин;
 - b) основоположні ідеї та засади, на яких ґрунтується регулювання екологічних відносин;
 - c) усі вище зазначені
- 8. Методами екологічного права, за допомогою яких регулюються екологічні відносини, є:**
- a) основоположні ідеї та засади, на яких ґрунтується регулювання екологічних відносин ;
 - b) способи, засоби та прийоми впливу на поведінку учасників екологічних відносин;
 - c) усі вище зазначені
- 9. Чим регулюються екологічні відносини?**
- a) лише Конституцією України та Земельним кодексом України;
 - b) лише Земельним кодексом України;
 - c) Конституцією України, Законом України “Про охорону навколишнього природного середовища”, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами
- 10. Методами екологічного права є:**
- a) диспозитивний та імперативний;
 - b) диспозитивний;
 - c) імперативний

11. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. визначає охорону земель як систему заходів, а саме?

- a) правових; економічних та технологічних;
- b) організаційних;
- c) усі відповіді вірні

12. До числа заходів із попередження ерозії ґрунтів належать?

- a) організаційно-господарські, гідротехнічні;
- b) агротехнічні і лісо-меліоративні;
- c) усі відповіді вірні

13. Рекультивация порушених земель – це комплекс яких заходів?

- a) економічних;
- b) організаційних, технічних і біотехнологічних;
- c) гідротехнічних

14. Без спеціальних дозволів землевласники і землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право видобувати для своїх господарських і побутових потреб?

a) корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки до двох метрів, підземні води для власних господарсько-побутових потреб, нецентралізованого та централізованого (крім виробництва фасованої питної води) господарсько-питного водопостачання, за умови що продуктивність водозаборів підземних вод не перевищує 300 кубічних метрів на добу;

b) корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки до трьох метрів, підземні води для власних господарсько-побутових потреб, нецентралізованого та централізованого (крім виробництва фасованої питної води) господарсько-питного водопостачання, за умови що продуктивність водозаборів підземних вод не перевищує 300 кубічних метрів на добу;

c) корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки до трьох метрів, підземні води для власних господарсько-побутових потреб, нецентралізованого та централізованого (крім виробництва фасованої питної води) господарсько-питного водопостачання, за умови що продуктивність водозаборів підземних вод не перевищує 500 кубічних метрів на добу

15. Землі України за основним цільовим призначенням поділяються на:

- a) групи;
- b) категорії;
- c) види

16. Землі лісогосподарського призначення можуть передаватись у власність громадянам та юридичним особам?

- a) у розмірі до 5 гектарів;
- b) у розмірі до 2 гектарів;
- c) передача таких земель заборонена законом

17. Земельна ділянка – це:

- a) поверхня суші з ґрунтами і корисними копалинами;
- b) частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами ;
- c) поверхня суші з ґрунтами

18. Земельна ділянка може бути об'єктом цивільних прав з якого моменту?

- a) виключно з моменту її формування та державної реєстрації права власності на неї;
- b) з моменту прийняття рішення органами місцевого самоврядування про виділення земельної частки (паю);
- c) з моменту її формування

19. Чи мають право іноземці та особи без громадянства набувати право власності на земельні ділянки в Україні?

- a) так, мають право;
- b) лише на землі несільськогосподарського призначення;
- c) не мають права

20. Яких видів здійснюється контроль за використанням і охороною земель?

- a) державний, самоврядний, громадський;
- b) державний і громадський;
- c) державний і самоврядний

21. Хто є водокористувачами в Україні?

- a) тільки фізичні та юридичні особи України;
- b) юридичні особи України;
- c) підприємства, установи, організації і громадяни України, іноземні фізичні й юридичні особи та особи без громадянства

22. Яких видів буває спеціальне водокористування за строками здійснення?

- a) короткостроковим (до 3 років) і довгостроковим (від 3 до 25 років);
- b) короткостроковим (до 1 року) і довгостроковим (від 1 до 15 років);
- c) короткостроковим (до 3 років) і довгостроковим (від 3 до 50 років)

23. Які території та об'єкти утворюються навколо (вздовж) водних об'єктів з метою запобігання забрудненню та засміченню водних об'єктів?

- a) водоохоронні зони та прибережні захисні смуги;
- b) смуги відведення та берегові смуги водних шляхів, зони санітарної охорони;
- c) усі відповіді вірні

24. Що не відноситься до спеціального водокористування?

- a) пропуск води через гідротехнічні гідровузли;
- b) подача (перекачування) води водокористувача у маловодні регіони, усунення шкідливої дії вод;
- c) усі відповіді вірні

25. Що відноситься до водного фонду України?

- a) поверхневі води і підземні води;
- b) підземні води та джерела, штучні водойми і канали;
- c) поверхневі і підземні води, джерела, внутрішні морські води та територіальне море

26. Хто є вторинними водокористувачами?

- a) ті, що не мають власних водозабірних споруд і отримують воду з водозабірних споруд первинних водокористувачів;
- b) ті, що мають власні водозабірні споруди та відповідне обладнання для забору води;
- c) ті, що використовують водні об'єкти на умовах оренди

27. Які водні об'єкти відносяться до водних об'єктів загальнодержавного значення?

- a) підземні води, які не є джерелом централізованого водопостачання;
- b) внутрішні морські води та територіальне море;
- c) поверхневі води (озера, водосховища, річки, канали), що знаходяться і використовуються на території однієї області, а також їх притоки всіх порядків

28. Які водні об'єкти відносяться до водних об'єктів місцевого значення?

- a) поверхневі води, що знаходяться і використовуються в межах більш як однієї області, а також їх притоки всіх порядків;
- b) підземні води, які не можуть бути джерелом централізованого водопостачання;
- c) внутрішні морські води

29. Яке водокористування є спеціальним?

- a) забір води з водних об'єктів із застосуванням водозабірних споруд або технічних пристроїв;
- b) водокористування громадянами для задоволення їх потреб (купання, плавання на човнах, забір води з криниць тощо);
- c) водокористування громадянами без застосування споруд та технічних пристроїв

30. Що забороняється на території водоохоронних зон?

- a) використання стійких та сильнодіючих пестицидів, скидання неочищених стічних вод;
- b) влаштування кладовищ, скотомогильників, звалищ, полів фільтрації;
- c) усі відповіді вірні

31. До лісового фонду України належать лісові ділянки, в тому числі захисні насадження лінійного типу, площею не менше?

- a) 0,1 гектара;
- b) 0,12 гектара;
- c) 0,2 гектара

32. До лісового фонду України не належать:

- a) зелені насадження в межах населених пунктів (парки, сади, сквери, бульвари тощо), які не віднесені в установленому порядку до лісів;
- b) окремі дерева і групи дерев, чагарники на сільськогосподарських угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках;
- c) усі відповіді вірні

33. Документом, що посвідчує право приватної власності на ліси, є?

- a) державне свідоцтво на право власності на землю, виданий на відповідну земельну ділянку;
- b) державний акт на право власності на землю, виданий на відповідну земельну ділянку;

34. Витяг з Державного реєстру прав про проведену державну реєстрацію прав

35. Тимчасове користування лісами може бути?

- a) довгостроковим - терміном від одного до п'ятдесяти років;
- b) короткостроковим - терміном до одного року;
- c) усі відповіді вірні

36. Ліси України за екологічним і соціально-економічним значенням та залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються на такі категорії?

- a) захисні ліси; рекреаційно-оздоровчі ліси; ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; експлуатаційні ліси;
- b) захисні ліси; ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; експлуатаційні ліси;
- c) захисні ліси; рекреаційно-оздоровчі ліси; ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення

37. Основним завданням державного регулювання та управління у сфері лісових відносин є:

- a) забезпечення ефективної охорони, раціонального використання та відтворення лісів;
- b) забезпечення раціонального використання та відтворення лісів;
- c) забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів

38. Система регулярного спостереження, оцінки і прогнозу динаміки кількісного і якісного стану лісів – це?

- a) лісова сертифікація;
- b) моніторинг лісів;
- c) облік лісів

39. Зміна цільового призначення земельних лісових ділянок з метою їх використання для житлової, громадської і промислової забудови?

- a) не провадиться;
- b) провадиться переважно за рахунок площ, зайнятих чагарниками та іншими малоцінними насадженнями;
- c) провадиться переважно за рахунок площ, зайнятих зрубамі та іншими малоцінними насадженнями

40. Лімітом заготівлі деревини в порядку рубок головного користування є?

- a) затверджена в установленому порядку розрахункова лісосіка;
- b) затверджена в установленому порядку розрахункова накладна;
- c) затверджений в установленому порядку розрахунковий наряд

41. Громадський контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюється?

- a) громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища;
- b) громадськими природоохоронними організаціями у сфері лісових відносин;
- c) Державною екологічною інспекцією України

42. Рідкісні види тварин та такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території України?

- a) передаються у приватні колекції;
- b) перебувають в зоопарках;
- c) підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України

43. За порушення законодавства щодо охорони об'єктів тваринного світу винні особи несуть відповідальність?

- a) дисциплінарну, цивільно-правову;
- b) кримінальну та адміністративну;
- c) усі відповіді вірні

44. Спеціальне використання об'єктів тваринного світу здійснюється?

- a) на підставі квитка;
- b) на підставі рішення;
- c) на підставі дозволу

45. Мисливство – це:

- a) вид спеціального використання об'єктів тваринного світу;
- b) утримання диких тварин у неволі;
- c) вид загального використання об'єктів тваринного світу

46. Об'єктами тваринного світу є:

- a) дикі тварини;
- b) продукти життєдіяльності диких тварин;
- c) дикі тварини, продукти життєдіяльності диких тварин, частини диких тварин

47. Чи вважаються домашні, свійські чи сільськогосподарські тварини об'єктами тваринного світу, на які поширюється дія Закону України “Про тваринний світ”?

- a) ні ;
- b) так;
- c) у випадках, передбачених законом

48. У якій власності перебувають об'єкти тваринного світу?

- a) лише державній;
- b) державній, комунальній, приватній;
- c) лише державній і комунальній

49. Охорона тваринного світу передбачає систему заходів, а саме?

- a) правових, організаційних, освітніх;

- b) економічних і матеріально-технічних;
- c) усі вище зазначені

50. Одним із вагомих заходів щодо охорони тваринного світу є занесення рідкісних та вимираючих тварин:

- a) до Зеленої книги України;
- b) до Червоної книги України;
- c) до Золотої книги України

51. Як здійснюється загальне використання об'єктів тваринного світу фізичними особами?

- a) оплатно;
- b) оплатно або безоплатно;
- c) безоплатно

52. Відносини в галузі охорони атмосферного повітря регулюються?

- a) Законом України «Про охорону атмосферного повітря», Повітряним кодексом України;
- b) Законом України «Про охорону атмосферного повітря», Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Повітряним кодексом України;
- c) Законом України «Про охорону атмосферного повітря», Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища»

53. Який із вказаних органів має повноваження в галузі використання та охорони атмосферного повітря?

- a) Міністерство охорони навколишнього природного середовища України;
- b) Міністерство екології та природних ресурсів України;
- c) Державний комітет природних ресурсів України

54. Перелік речовин, що забруднюють атмосферне повітря?

- a) встановлюється Верховною Радою України та переглядається один раз на 5 років;
- b) встановлюється Мінприроди України та переглядається один раз на 3 роки;
- c) встановлюється Кабінетом Міністрів України і переглядається один раз на 3 роки

55. Дозволи на здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери та атмосферних явищ, видаються?

- a) Мінприроди України;
- b) Кабінетом Міністрів України;

- с) така діяльність спеціального дозволу не потребує

56. Державному обліку в галузі охорони атмосферного повітря не підлягають?

- а) об'єкти, які справляють або можуть справити позитивний вплив на здоров'я людини або стан атмосферного повітря;
б) види та ступені впливу фізичних і біологічних факторів на стан атмосферного повітря;
с) об'єкти, які потрапляють у повітряний простір України з території інших держав або міжнародної території

57. Державні стандарти в галузі охорони атмосферного повітря встановлюються?

- а) Мінприроди України;
б) МОЗ України;
с) Кабінетом Міністрів України

58. Повітряний простір України має верхню межу на висоті?

- а) 10-11 км;
б) 100-110 км;
с) 1000-1100 км

59. Який вид нормативів у галузі використання та охорони атмосферного повітря є «гранично допустимий викид забруднюючої речовини або суміші цих речовин, який визначається у місці його виходу з устаткування»?

- а) норматив якості атмосферного повітря;
б) норматив гранично допустимого впливу фізичних і біологічних факторів стаціонарного джерела;
с) технологічний норматив допустимого викиду забруднюючих речовин

60. Нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря:

- а) встановлюються для кожного регіону залежно від природно-кліматичних, географічних, демографічних та інших чинників;
б) є єдиними для всієї території України, однак для деяких районів можуть бути менш суворими з урахуванням економічної доцільності та екологічної ситуації;
с) є єдиними для всієї території України, однак для деяких районів (курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних) можуть бути більш суворими

61. Для визначення безпеки для здоров'я людини та екологічної безпеки під час проектування, будівництва підприємств та інших об'єктів проводиться:

- a) тільки екологічна експертиза;
- b) тільки санітарно-гігієнічна експертиза;
- c) як екологічна, так і санітарно-гігієнічна експертиза

62. Чи входять простори виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України до складу державної території?

- a) так;
- b) ні;
- c) так, якщо це передбачено двосторонніми договорами України з іншими прибережними державами

63. Максимальний строк, на який видаються дозволи на добування нафти й газу, становить?

- a) 10 років;
- b) 20 років;
- c) 30 років

64. Максимальний строк на який надається спеціальний дозвіл на геологічне вивчення та видобування газу (метану) вугільних родовищ, промислова розробка яких не здійснювалася незалежно від їх подальшого використання, становить?

- a) 10 років;
- b) 20 років;
- c) 30 років

65. Без надання гірничого відводу надра надаються у користування?

- a) для геологічного вивчення;
- b) для добування корисних копалин;
- c) для створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення

66. Землевласники і землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціальних дозволів і гірничого відводу видобувати для своїх господарських і побутових потреб корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки?

- a) до 1 м;
- b) до 2 м;
- c) до 5 м

67. Плата за користування надрами справляється у вигляді?

- a) рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин;

- b) податку за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;
- c) державного мита за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин

68. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин встановлюється?

- a) Законом України «Про угоди про розподіл продукції»;
- b) Податковим кодексом України;
- c) Положенням про порядок надання гірничих відводів

69. Створення єдиної системи Державного інформаційного геологічного фонду та визначення порядку розпорядження геологічною інформацією відноситься до відома?

- a) Міністерства екології та природних ресурсів України;
- b) Кабінету Міністрів України;
- c) Державного агентства земельних ресурсів України

70. Гірничі відводи для розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення надаються?

- a) Міністерством екології та природних ресурсів України;
- b) Державною службою України з питань праці;
- c) Міністерством енергетики та вугільної промисловості України

71. Строк дії угоди про розподіл продукції (корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення, що видобуваються (виробляються) під час розробки родовищ корисних копалин) не може перевищувати?

- a) п'ятдесяти років з дня її підписання;
- b) двадцяти п'яти років з дня підписання;
- c) строк дії угоди необмежений

72. До складу територій національних природних парків можуть включатися?

- a) ділянки землі та водного простору науково-дослідних установ;
- b) будь-які ділянки землі та водного простору;
- c) ділянки землі та водного простору інших землевласників та землекористувачів

73. Заповідна зона - призначена для?

- a) охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів;
- b) створення та відтворення найбільш сприятливих умов існування вимираючих видів тварин;
- c) збереження та охорони об'єктів лісового фонду

74. Який з наведених об'єктів не входить до природно-заповідного фонду?

- a) біосферний заповідник;
- b) парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва;
- c) історико-культурний заповідник

75. Для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів та інших об'єктів обслуговування відвідувачів національного природного парку призначена?

- a) зона регульованої рекреації;
- b) зона стаціонарної рекреації;
- c) буферна зона

6. Індивідуальні завдання

6.1. Підготовка рефератів

Загальні методичні рекомендації:

Реферат (доповідь) оформлюється у вигляді письмової роботи в обсязі 5-7 сторінок. Представляється на папері та електронному носії.

Приблизна тематика рефератів, доповідей (відповідно до структури навчальної дисципліни):

1. Право власності на природні ресурси і право природокористування.
2. Державне управління у сфері природокористування, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки.
3. Державні кадастри природних ресурсів та державні реєстри України.
4. Особливості користування малими річками.
5. Водоохоронні зони.
6. Забезпечення охорони тваринного світу.
7. Лісові сервітути.
8. Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря.
9. Основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
10. Основні вимоги при розробці родовищ корисних копалин.

6.2. Підготовка наукових досліджень (рукопис) тез доповідей для участі в наукових заходах

Підготовка наукових досліджень здійснюється відповідно до **Методичних рекомендації щодо підготовки наукових досліджень здобувачами вищої освіти у Національній академії внутрішніх справ** (*Методичні рекомендації щодо підготовки наукових досліджень здобувачами вищої освіти у Національній академії внутрішніх справ / Н.В. Стратулат, М.С. Галій, Г.П. Проценко, В.Ю. Рябок; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 50 с. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/naukova-diyalnist/naukova-diyalnist-pereminnogo-skladu/metodychni-rekomendacii-190320.pdf>*).

Приблизна тематика наукових досліджень:

1. Правові механізми регулювання використання водних ресурсів: проблеми та перспективи.
2. Відповідальність за екологічні злочини: правовий аналіз міжнародного та національного законодавства.
3. Екологічні права громадян: правовий статус та механізми захисту в сучасному світі.
4. Юридичні аспекти охорони атмосферного повітря: регулювання викидів та проблеми забруднення повітря.
5. Правові аспекти управління природними ресурсами в умовах зростаючого тиску на екосистеми: пошук балансу між розвитком та збереженням природи.
6. Розвиток та вдосконалення екологічного законодавства України в контексті міжнародних стандартів.
7. Правове регулювання використання та охорони водних ресурсів в Україні: проблеми та перспективи.
8. Юридичні аспекти впровадження відновлювальних джерел енергії в енергетичний комплекс України.
9. Правовий захист біорізноманіття в Україні: актуальні проблеми та шляхи вирішення.
10. Екологічна відповідальність підприємств в Україні: аналіз законодавства та практики застосування.
11. Оцінка впливу на довкілля в контексті екологічного права України: досвід, проблеми, перспективи.
12. Захист атмосферного повітря в Україні: регулювання викидів та боротьба з забрудненням.
13. Правове регулювання обігу та утилізації відходів в Україні: аналіз законодавства та практична реалізація.
14. Механізми правового контролю за дотриманням екологічного законодавства в Україні.
15. Участь громадськості у прийнятті та виконанні рішень у галузі екологічного права в Україні.

7. Методи навчання

Під час освітнього процесу використовуються наступні методи навчання:

1) Інтерактивні методи:

- ✓ Відповіді на запитання і опитування думок студентів у форматі полілогу або групової бесіди.
- ✓ Аналіз історій і ситуацій.
- ✓ Дискусії, дебати, полеміки.
- ✓ Мозковий штурм.
- ✓ Відпрацювання навичок.
- ✓ Ігрове перевтілення.

2) Активні методи:

- ✓ Моделювання професійної діяльності.
- ✓ Навчання інших.
- ✓ Метод активних ігор.

3) Інноваційні методи:

- ✓ Компетентнісний (відповідно до ОПП ЗВО).
- ✓ Інтегровані методи навчання (безпосередньо такі - заняття-ділова зустріч, заняття-навчальна конференція, заняття-інсценування),
- ✓ Проєктно-дослідницький метод.
- ✓ Робота з інформацією (відеоогляд, сторітелінг - за конкретно заданим напрямком).

4) Практичні методи:

- ✓ Практичні роботи.
- ✓ Вправи.
- ✓ Творчі роботи.

5) Методи дистанційного навчання:

- ✓ Відеоконференції в форматі лекцій або семінарів. Зв'язок студентів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Moodle;
- ✓ Онлайн дискусії;
- ✓ Індивідуальне і групове консультування. Викладач дає додаткові роз'яснення щодо виконання завдань через чати та e-mail-надсилання;
- ✓ Віддалені практикуми і тестування;
- ✓ Відеозаписи лекцій;
- ✓ Вікторини, бліц-опитування, квізи;

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

8.1. Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських, практичних та консультаціях, результати самостійної роботи осіб, що навчаються) рекомендується проводити за критеріями:

Завдання, задачі, роботи (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру;
- 60% - завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.2. Ситуаційні вправи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;
- 60% - завдання виконано повністю і вчасно, висновки містять окремі недоліки, судження особи, що навчається не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте висновки містять окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.3. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

8.3.1. Нормативне підґрунтя встановлення рейтингу компетентності здобувачів

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Розподіл балів, з яких формується рейтинг компетентності здобувача, відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

8.3.2. Рейтинг компетентності здобувачів з навчальної дисципліни

Рейтинг компетентності з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою.

Якщо здобувач виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

Якщо сумарний рейтинг компетентності здобувача складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

8.3.3. Рейтинг з навчальної роботи здобувача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, семінарські заняття) і *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5 (табл. 1).

¹Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності здобувача вищої освіти* - 100 балів.

Таблиця 1

Накопичення балів з тем за усі види робіт									Підсумковий контроль		Підсумкова кількість балів
									залік		
Мах 60%									Мах 40%		Мах 100%
Тема 1.	Тема 2.	Тема 3.	Тема 4.	Тема 5.	Тема 6.	Тема 7.	Тема 8.	Самост. роб.	40		100
5	5	5	5	5	5	5	5	10			

Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача

Бали	Критерій оцінювання компетентності
2 ¹	Незадовільний рівень компетентності. У здобувача відсутні знання навчального матеріалу або він відмовляється відповідати на запитання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Здобувач має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
3	Достатній рівень компетентності. Здобувач має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.
4	Добрий рівень компетентності. Здобувач має <i>ґрунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямках впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами.

¹Здобувачу слід пам'ятати, що отримання зазначеного балу негативно впливає на загальний рейтинг компетентності і може привести до академічної заборгованості.

	Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.
5	Відмінний рівень компетентності. Здобувач має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни, визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача, отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни та помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середній бал здобувача визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей здобувача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)¹. *При визначенні середнього балу здобувача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отриманні здобувачем не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача менший 2,5 здобувач вважається таким, що має академічну заборгованість яку зобов'язаний ліквідувати шляхом відпрацювання тем програми навчальної дисципліни з яких не має відповідних балів.*

¹Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості здобувач має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 бали (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті здобувач був відсутній з поважної причини, отримав «Н», яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+2+4+3+4):5=3,2$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача буде $3,2 \times 12 = 38,4 \approx 38$.

8.3.4. Рейтинг з підсумкового контролю здобувачів

Відповідно до навчального плану *підсумковий* контроль із навчальної дисципліни «Екологічне право», що забезпечуються кафедрою передбачений у формі заліку (для денної та заочної форм навчання).

Підсумковий контроль із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць. Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни¹.

Оцінювання компетентності здобувача під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю здобувача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)².

8.3.5. Рейтинг наукової роботи здобувача

За результатами семестрової наукової роботи здобувача його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 3).

¹Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

²Наприклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 2 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+2):4) \times 8 = 28$. Або інший приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5):3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5):2) \times 8 = 36$.

Таблиця 3

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача

Результати творчої роботи здобувача	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт здобувачів (здобувачів, студентів) факультету (інституту), приз за експонат на виставці здобувачських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

8.3.6. Фіксація результатів компетентності здобувача

Для занесення результатів компетентності здобувача у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача та ECTS оцінками (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

9.1. Під час проведення занять в очному (off-line) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка.

9.2. Під час проведення занять в змішаний (blended) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

доступ до дистанційних навчальних курсів дисциплін на офіційному вебпорталі НАВС через мережу Інтернет.

9.3 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується:

програмне забезпечення через мережу Інтернет.

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік контрольних питань формується відповідно до структури програми навчальної дисципліни і містить наступні питання:

1. Поняття екологічного права України.
2. Предмет екологічного права України.
3. Система екологічного права України.
4. Принципи та завдання екологічного права України.
5. Джерела екологічного права України.
6. Метод екологічного права України.
7. Зміст права власності на природні ресурси.
8. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства.
9. Адміністративна відповідальність за порушення екологічного законодавства.
10. Цивільно-правова відповідальність за порушення екологічного законодавства.
11. Кримінальна відповідальність за порушення екологічного законодавства.
12. Земля як об'єкт правової охорони.
13. Земельний фонд України та землеустрій, земельний кадастр.
14. Види прав на землю в Україні.
15. Право власності на землю та право землекористування в Україні.
16. Право постійного користування землею в Україні.
17. Право оренди на земельну ділянку в Україні.
18. Іноземні фізичні та юридичні особи як суб'єкти прав на землю в Україні.
19. Охорона земель в Україні.
20. Відповідальність за порушення земельного законодавства.
21. Поділ земель на категорії за основним цільовим призначенням.

22. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення.
23. Водний фонд України.
24. Види водокористування і їх характеристика.
25. Спеціальне водокористування, характеристика та види.
26. Водокористувачі в Україні. Поняття загального водокористування.
27. Права та обов'язки водокористувачів.
28. Охорона вод.
29. Водоохоронні зони та зони санітарної охорони.
30. Відповідальність за порушення водного законодавства.
31. Лісовий фонд України (характеристика).
32. Види прав на ліси в Україні.
33. Види прав на ліси в Україні.
34. Право спеціального використання лісових ресурсів.
35. Види використання лісових ресурсів.
36. Право загального використання лісових ресурсів.
37. Побічні лісокористування та їх характеристика.
38. Охорона лісів.
39. Відповідальність за порушення лісового законодавства.
40. Цивільного-правова відповідальність за порушення лісового законодавства.
41. Об'єкти тваринного світу.
42. Спеціальне використання об'єктів тваринного світу.
43. Право власності на об'єкти тваринного світу.
44. Охорона тваринного світу.
45. Відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ.
46. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
47. Обов'язки суб'єктів щодо охорони атмосферного повітря.
48. Охорона атмосферного повітря.
49. Стандартизація і нормування в галузі охорони атмосферного повітря.
50. Відповідальність за порушення законодавства щодо охорони атмосферного повітря.
51. Поняття надр.
52. Власність на надра. Види користування надрами.
53. Строки користування надрами.
54. Порядок здійснення права користування надрами.
55. Користувачі надр. Їх права і обов'язки.
56. Охорона надр.
57. Право землевласників та землекористувачів на добування корисних копалин місцевого значення, торфу та прісних підземних вод.
58. Порядок забудови площ залягання корисних копалин.
59. Відповідальність за порушення законодавства про надра.
60. Охоронні зони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

61. Особливості правового режиму об'єктів природно-заповідного фонду України.
62. Природні заповідники, їх правовий режим.
63. Національні природні парки, їх правовий режим.
64. Зоологічні парки та їх правовий режим.
65. Охорона природно-заповідного фонду.
66. Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

11. Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-41. Ст. 356.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3. Ст. 27.
5. Кодекс України про надра: Закон України від 27.07.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
6. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. стор. 443. Ст. 99.
7. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 травня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України України від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
10. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 19.04.2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16, стор. 8, стаття 70.
12. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29, стор. 12, стаття 315.
13. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2000 р. № 1908-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 42. Ст. 348.
14. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 05.06.1992 р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 22, стор. 229. Ст. 932.

15. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34-35. стор. 1802. Ст. 458.

16. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 80, стор. 43, стаття 4809, код акта 114008/2022.

17. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 35. стор. 1137. Ст. 484.

18. Про державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2015 р. № 18. *Офіційний вісник України*. 2015. № 8. стор. 12. Ст. 191.

19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

20. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31, стор. 5, стаття 241.

21. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. № 86/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 14. Ст. 91.

22. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 р. № 39/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 12. Ст. 81.

23. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.

24. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. стор. 1509. Ст. 250.

25. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 р. № 791а-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 16. Ст. 198.

26. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 15. Ст. 73.

27. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46. Ст. 280.

28. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 229.

29. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.

30. Про державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. № 3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 8, стор. 348. Ст. 61.

31. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13, № 13-14, № 15-16, № 17. стор. 556. Ст. 112.
32. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 р. № 899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 314.
33. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363.
34. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 29. Ст. 232.
35. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. № 2866- III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. Ст. 78.
36. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 313.
37. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 898-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 282.
38. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.92 р. № 2456-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502.
39. Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 р. № 483. *Офіційний вісник України*. 2013 р. № 53. стор. 26, Ст. 1934.
40. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 27.10.1997 р. № 171. *Офіційний вісник України*. 1998 р. № 18. стор. 109. Ст. 664.
41. Про порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284.
42. Про затвердження Порядку визначення втрат лісгосподарського виробництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2023 р. № 588. *Офіційний вісник України*. 2023. № 59, стор. 154, стаття 3308, код акта 118847/2023.
43. Про затвердження Типового договору оренди землі: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 р. № 220. *Офіційний вісник України*. 2004. № 9. стор. 30. стаття 527.
44. Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1127. *Офіційний вісник України*. 2016. № 2. стор. 721. Ст. 108.
45. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952 – IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004 р. № 51. Ст. 553.

46. Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами: Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 15 вересня 2022 року № 366. *Офіційний вісник України*. 2022. № 89, стор. 126, стаття 5565, код акта 114760/2022

47. Гірничий закон України: Закон Верховної Ради України від 6 жовтня 1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 50. Ст. 433.

48. Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. № 75.

49. Про затвердження Переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету міністрів України від 12 грудня 1994 р. № 827.

50. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.92 р. № 2707-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 678.

51. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: Наказ Міністерства енергетики та захисту довкілля України 28 квітня 2020 року № 277. *Офіційний вісник України*. 2020. № 37, стор. 100, стаття 1236, код акта 99078/2020.

52. Про екологічну мережу України: Закон України від 24 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. стор.1841. Ст. 502.

53. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16 травня 1995 р. № 162. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.

54. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502.

55. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1992 р. № 459. *Урядовий кур'єр*. 1992. № 35.

56. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. № 12. Ст. 442.

57. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 2. Ст. 47.

58. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 15. Ст. 107.

59. Про затвердження Правил використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 26.09.2011 р. № 337. *Офіційний вісник України*. 2011. № 81. стор. 85. Ст. 2992.

60. Про затвердження Інструкції про порядок сплати платежів за спеціальне використання диких тварин: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України і Міністерства фінансів України від 09.04.1996 р. № 37/68.

61. Про затвердження Порядку справлення плати за спеціальне використання водних біоресурсів і розмірів плати за їх використання. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2020 р. № 125.

62. Про затвердження Інструкції про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах: Наказ Державного комітету рибного господарства України від 15.01.2008 р. № 4. *Офіційний вісник України*. 2008. № 7. стор. 42. Ст. 184.

63. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 р. № 389. *Офіційний вісник України*. 2009 р. № 63. Ст. 128.

64. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання): Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.12 р. № 1030. *Офіційний вісник України*. 2012. № 85. стор. 190. Ст. 3466.

65. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, завданої порушенням законодавства про рибне господарство внаслідок незаконного добування (вилову), знищення або пошкодження водних біоресурсів, а також незаконного знищення чи погіршення середовища існування водних біоресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2023 р. № 1042. *Урядовий кур'єр*. від 06.10.2023 № 201.

66. Про затвердження Тимчасового порядку справлення плати за спеціальне використання диких тварин: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 січня 1996 р. № 123. *Урядовий кур'єр*. 1996.

67. Про затвердження Положення про правила проведення полювань, поводження із зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин: Наказ Міністерства Аграрної політики та продовольства України від 17.10.2011 р. № 549. *Офіційний вісник України*. 2011. № 82. стор. 22. Ст. 3008.

68. Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушень правил рибальства та охорони водних живих ресурсів: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 12.07.2004 р. № 248/273. *Офіційний вісник України*. 2004 р. № 46. стор. 114. Ст. 3075.

69. Про затвердження Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 18.05.95 р. № 36.

70. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3677 – VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 59. стор. 120. Ст. 2351.

71. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-III. *Офіційний вісник України*. 2002. № 10. стор. 135. Ст. 462.

72. Про затвердження правил рубок головного користування: Наказ Державного комітету лісового господарства України від 23.12.09 р. № 364. *Офіційний вісник України*. 2010. № 6. стор. 157. ст.276.

73. Про затвердження правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 р. № 929.

74. Про затвердження правил заготівлі живиці в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1996 р. № 185.

75. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 р. № 449.

76. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 665. *Офіційний вісник України*. 2008. № 56. стор. 30. Ст. 1868.

77. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України від 10 січня 2002 р., № 2918 –III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 16. Ст. 112.

78. Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 р. № 557. *Офіційний вісник України*. 2005. №28. стор. 42. Ст. 1631.

79. Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.98 р. № 2024. *Офіційний вісник України*. 1998. № 51. стор. 31.

80. Про затвердження Порядку здійснення любительського і спортивного рибальства: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.1998 р. № 1126. *Офіційний вісник України*. 1998 р. № 29. Ст. 1099.

Основна література

1. Аграрне право : підручник / автор. кол. В. М. Корнієнко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 411 с.

2. Боднарчук О. Г. Екологічне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, О. І Боднарчук, П. Р. Левчук // Ун-т держ. фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 458 с.

3. Гетьман А.П., Анісімова Г.В., Соколова А.К. Екологічне право: підручник. Харків : Право. 2019. 552 с.

4. Екологічне право : навч. посіб. / Кол. авт. Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.

5. Екологічне право України: навчальний посібник. Одеса: Гельветика. 2018. 408 с.
6. Екологічне право в запитаннях та відповідях : навч. посіб.; за ред. А.П. Гетьмана. Харків : Право, 2017. 208 с.
7. Екологічне право України : навч. посіб. / Н. С. Гавриш та ін.; за ред. проф. І. І. Каракаша, д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонової, канд. юрид. наук А. І. Черемнової ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». 1-е вид. Одеса : Гельветика, 2018. 383 с.
8. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. К.: ВПЦ "Київський університет", 2021. 190 с.
9. Екологічне право: навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання / Демчук Т.І., Борденюк О.В., Шелудяков Р.С. Чернівці, 2021. 100 с.
10. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб.: О. М. Шуміло (кер. авт. кол.), І. В. Бригадир, В. А. Зуєв та ін. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., змін. / за заг. ред. О. М. Шуміла. Харків, 2017. 384 с.
11. Краснянський М. Ю., Екологічна безпека: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 180 с.
12. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення: навч. посіб. / Т.К. Оверська, Н.М. Опольська; Вінн. Нац. ун-т. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. 252 с.

Додаткова література

13. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колект. монографія. Відп. ред.: Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш. Одеса : Гельветика, 2018. 722 с.
14. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колект. монографія. Відп. ред.: Т.Є. Харитонова, І.І. Каракаш. Одеса : Гельветика, 2018. 722 с.
15. Анісімова Г. В. Актуальні проблеми законодавчого забезпечення екологічних інтересів у державній політиці України. *Теорія і практика правознавства* : електрон. наук. фахове вид. 2018. Вип. 2 (14). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/144601/148944> (дата звернення 13.10.2023).
16. Анісімова Г. В. Охорона атмосферного повітря. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : Екологічне право / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. С. 552–555.
17. Анісімова Г. В. Право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : Екологічне право / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького

НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. С. 610–612.

18. Анісімова Г. В. Система екологічного законодавства. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 14 : Екологічне право / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. С. 679–681.

19. Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства України в контексті природно-правової доктрини : монографія. Харків : Право, 2019. 672 с.

20. Бондар О.Г. Деретуляція економіки та оцінка впливу на довкілля: правові проблеми співвідношення. *Земельне, екологічне, аграрне право: оцінка впливу на довкілля: зб. матеріалів Всеукраїнського круглого столу (м. Київ, 18 червня 2018 р.)*. Укладачі В.В. Носік та ін. Національна академія правових наук України. Київ: Київський регіональний науковий центр. 2018. С. 36-39.

21. Борщевська О.М., Іванова О.М. Зближення екологічного законодавства України та країн Європейського Союзу щодо захисту екологічних прав людини. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2017. № 1(55). С. 1-6.

22. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / [редкол. вид.: Тацій В. Я. та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2016 Т. 16 : Земельне та аграрне право / [редкол.: М. В. Шульга (голова) та ін.]. 2019. 695 с.

23. Гетьман А.П., Лозо В.І. Правові засади захисту, збереження та поліпшення природних ресурсів у сьомій екологічній програмі ЄС. *Економічна теорія та право*. 2020. № 1. С. 98-112.

24. Даугуль В., Алексенко А. Актуальні питання використання земель сільськогосподарського призначення органами місцевого самоврядування. Х.: Фактор, 2018. 176 с.

25. Демчук Т.І. Дисциплінарна відповідальність за порушення права на доступ до екологічної інформації. *Правова система України : сучасний стан та актуальні проблеми* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 13 листопада 2020 р. Івано-Франківськ, 2020. С. 72-75.

26. Демчук Т.І. Доступ до екологічної інформації за законодавством Китайської Народної Республіки. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2020. № 2. С. 211-216.

27. Жмудінський В.П. Птахівничі господарства як суб'єкти сільськогосподарського товаровиробництва, їх види. *Держава і право* ім. В.М. Корецького. 2017. Випуск 75. С.286-297.

28. Загорський В. С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.

29. Заєць О.І. Окремі особливості вирішення земельних спорів щодо приватизації землі. *Держава і право* ім. В.М. Корецького. 2017. Випуск 75. С.274-285.

30. Збалансоване використання земельних ресурсів: навч. посіб. для підготовки фахівців напряму 6.040106 “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” у ВНЗ II-IV рівнів акредитації / Клименко М.О., Борисюк Б.В., Колесник Т.М. Херсон:ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 552 с.

31. Каракаш І.І. Щодо правового регулювання відносин власності на атмосферне повітря. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С.116-122.

32. Карпінська Н. В. Застосування санітарних та фітосанітарних заходів: проблеми правового забезпечення у контексті вимог СОТ та ЄС : монографія. Луцьк : СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 532 с.

33. Карпінська Н. В. Концептуально-правові засади застосування санітарних та фітосанітарних заходів у сільському господарстві України в контексті вимог СОТ та ЄС : дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2021. 492 с.

34. Кир'янова В. О., Матвієнко В. І., Ярошенко А. С. Особливості юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. Вип. 1. С. 131–134.

35. Кіреєва І. Ю. Гідроекологія : навчальний посібник / Ірина Кіреєва Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, К. : Центр учбової літератури, 2018. 661 с.

36. Коваленко Т.О. Правові аспекти спадкування земельної ділянки за відсутності кадастрового номера. *Держава і право* ім. В.М. Корецького. 2017. Випуск 75. С.263-273.

37. Лагойда Т.В. Пасивний доступ до екологічної інформації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. №6. Том 2. 2018. С. 21-24.

38. Легеза Ю. Забезпечення доступу до екологічної інформації. *Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав»*: Зб. матеріалів. Київ. 2019. 192 с.

39. Легеза Ю. О. Публічне управління у сфері використання природних ресурсів: адміністративно-правові засади: монографія / Ю. О. Легеза. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 432 с.

40. Попрозман Н. В., Коробська А. О. Стан та тенденції використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення в контексті національної безпеки держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1333> (дата звернення: 13.10.2023).

41. Роль неурядових організацій у становленні та розвитку правозахисного руху (приклади успішного правозахисного активізму) : навч. посіб. / О. М. Шуміло, Н. Ю. Кравчук. Харків : ФОП Лисенко І. Б., 2018. 227 с.

42. Сенюта Л. Б. Система земельного права України як галузі права [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2019. 16 с.

43. Фелонюк Д. Л. Інституційно-функціональне забезпечення формування та здійснення екологічної політики України: теоретико-правові аспекти визначення поняття. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 92. С. 161–166.

44. Фелонюк Д. Л. Сучасна екологічна політика України: правові засади інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення : дис...канд. юрид. наук / Фелонюк, Діана Леонідівна ; Національний університет «Одеська юридична академія» Одеса, 2023. 247 с.

45. Шоха Т. П. Правові аспекти екологічного страхування в Україні : монографія / Т. П. Шоха. Київ : Алерта, 2019. 236 с.

46. Шуленко Є.П. Класифікація, облік та реєстрація надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру / Є.П. Шуленко, С.М. Рачков // *Безпека життєдіяльності*. 2012. № 6. С. 34-40.

47. Юрченко Е.С. Юридична природа права оренди та права короткострокового користування землями сільськогосподарського призначення в Україні номера. *Держава і право* ім. В.М. Корецького. 2017. Випуск 75. С.298-305.

48. Ярошенко А.С. Особливості юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 131-134.

49. Ярошенко А.С., Голобородько В.В. Правові аспекти законодавчого регулювання права громадян на доступ до інформації про стан довкілля. *Електронне наукове фахове видання «Порівняльноаналітичне право»*. Вип. 5. 2019 С. 217–220.

50. Ярошенко А.С., Голобородько В.В. Правові аспекти законодавчого регулювання права громадян на доступ до інформації про стан довкілля. *Електронне наукове фахове видання «Порівняльноаналітичне право»*. Вип. 5. 2019 С. 217–220.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> - Президент України

4. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://npu.in.ua/> – Нотаріальна палата України
7. <http://old.minjust.gov.ua/section/286> – Єдині та державні реєстри в сфері нотаріату
8. <http://ww.ccu.gov.ua/uk/index> - Конституційний суд України
9. <http://www.scourt.gov.ua> - інформаційний сервер Верховного Суду
10. <http://reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
11. <http://court.gov.ua/sudy/> - Судова влада України
12. <http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
13. <http://www.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
14. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"
15. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
16. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
17. <http://ukr-pravo.at.ua/> - Правовий портал
18. <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/journals.html>. - Наукова юридична періодика України
19. http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html - Юридичні інформаційні ресурси
20. <http://jurconsult.net.ua/> - Всеукраїнський юридичний портал
21. <http://law.univ.kiev.ua/> - Сайт юридичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка
22. <http://www.myland.org.ua> - «Моя Земля». Земельно-правовий аналітичний ресурс.
23. <http://www.agroinvest.org.ua/ukr/outreach/> - Вісник Проекту USAID АгроІнвест
24. <http://elar.naiu.kiev.ua> – Електронний репозитарій Національної академії внутрішніх справ

